

KLAPKA GYÖRGY

Második, bővített kiadás

(*Madách Könyv- és Lapkiadó, Pozsony/Bratislava, 1992. 192 o., 32 t.*)

Nem könnyű dolog egy kisebbségi magyar történész munkájáról kritikát írni. Hiszen örülnünk kell minden olyan munkának, amely a jelenlegi országhatárokon kívül, de a történelmi határokon belül, a magyar történelemről, magyar szerző tollából, magyarul megjelenik. Ám ha ezeket a munkákat a magyar történetírás részének tekintjük, akkor ugyanazokat a szempontokat kell érvényesítenünk ismertetésükkor, mint egy magyarországi megjelenésű munka esetében. Ugyanakkor figyelembe kell vennünk, hogy a külföldi szerző az utódállamokban nem jut olyan könnyen hozzá a számunkra elérhető levéltári és könyvészeti forrásokhoz; hogy a kisebbségi lét alapvetően befolyásolja – még mindig – e munkák hangvételét.

E kételyek és szempontok persze nem minden határon túli magyar munka esetében kapnak jelentőséget. Az erdélyi magyar történetírás szerzőinek többsége ugyanis mindmáig képes volt megfelelni a hazai kritika követelményrendszerének; sőt, e munkák mögött sok esetben több és alaposabb kutatás rejlik, mint némelyik hazai tanulmány, vagy monográfia mögött. Az okok fejtegetése messze vezetne, de közismert tény, hogy az erdélyi magyar tudományosság regionális bázisa mindig is a legerősebbek közé tartozott. Sokkal több kételyünk támad azonban az olyan munkák olvastán, mint Szénássy Zoltán Klapka-életrajzának most megjelent második, bővített kiadása.

A címlapon a komáromi Klapka-szobor fényképét látjuk, s a címlap egyben kifejezi a kötet tartalmát is. A Szerző nem az „igazi” Klapkára, hanem az ércbe öntött szoboralakra volt kíváncsi. Hősét még véletlenül sem illeti bíráló szóval, emlékiratait kinyilatkoztatásként kezeli, s egyetlen célja van csupán: minden áron eszményíteni a szabadságharc egyik legifjabb és legtehetségesebb tábornokát.

A kötet első kiadása 1977-ben jelent meg. Akkortájt – pl. a Görgei megítélésében elfoglalt álláspontjával – nem lefelé lógott ki a hazai historiográfiából. Ám 15 év nagy idő a történeti kutatásokban, s úgy tűnik, hiába növelte a Szerző közel kétszeresére a kötet terjedelmét, a

mennyiségi növekedés nem jelentette a könyv tudományos értékének érdemi emelkedését.

A kötetet prologus nyitja, amelynek lírai megállapítása szerint „A Kárpátok alatt már rég lehanyatlott a »pro libertate« feliratú zászló, de ő [Klapka – H. R.] az ötvenes-hatvanas évek forradalmi apályán még egyre vívta a maga szabadságharcát az elnyomott népek ügyéért Európa különböző országaiban – a katona, a politikus, a nagyszabású gazdasági szervező eszközeivel”. Áruklodó ez a passzus a Szerző hozzáállásáról; hiszen az 1848–49-es honvédsereg soha nem használt „pro libertate” feliratú zászlót; s csak nem lehet egyetlen sémába beleygőmoszolni az 1850–1867 közötti évek történetét, hiszen a forradalmi apály ellenére csak sikert aratott az olasz és a német egységmozgalom, forradalom nélkül jött létre az egységes román állam kezdeménye, a krími háború bonyodalmairól nem is beszélve.

Az első fejezet az „Ifjú évek” címet viseli, s alig ad többet Klapka „Emlékeimből” című munkájának egyszerű kivonatánál. A következő, a kötet több mint felét kitevő fejezet főcíme „A forradalom katonája”. A terjedelem azonban csak látszólag oly nagy. Hiszen e fejezet 109 oldalból 20 oldalnak semmi köze Klapka 1848–49-es működéséhez; a 38–58. oldalakon négy fejezetet olvashatunk Komárom 1849 január–márciusi, március–áprilisi ostromáról, a Komáromi Értesítő című lap történetéről és a komáromi pénzügytársról. E fejezetek anyaga változatlan szöveggel megjelent már Szénássy egy korábbi munkájában (Komárom ostroma 1849-ben, Komárom, 1989.); átemelésüket azonban semmi sem indokolta.

Annál kevesebbet olvashatunk Klapka 1848-as működéséről. Az ifjú főhadnagy 1848 márciusi tevékenységével kapcsolatban megtudhatjuk, hogy Pesten 1848 március végétől „tagja lesz a forradalmat előkészítő Radical-körnek”. Csakhogy ez a szervezet 1848. március 15. előtt még nem létezett. A Szerző megismétli azt az alaptalan legendát is, hogy Petőfi 1848. március 15-én a Nemzeti Múzeum előtt elszavalta a Nemzeti dalt; holott az ellenkezőjét már három évtizede bebizonyította Várkonyi Nándor.

A 15. oldalon a Neue Rheinische Zeitung Kossuthról írott dicséző szavait olvassuk. Az idők jeleként ezúttal elmaradt a szerző, bizonyos Karl Marx neve. Hogy az 1848 őszi idézet mit keres a Klapka 1848 tavaszi működését tárgyaló fejezetben, azt nem tudjuk; s hasonlóképpen csak értetlenkedhetünk, hogy a Klapka 1848 május–júniusi erdélyi küldetését tárgyaló passzus csupán saját emlékiratán alapul, s nem találunk utalást Jakob Elek, Pálffy János, Kővári László emlékirataira, vagy Urbán Aladárnak a Hadtörténelmi Közleményekben megjelent tanulmányára. (A székely katonaság segítségül hívása 1848 májusában, HK 1980. 3. sz., 405–420. o.)

A következő alfejezetben, amely a „Komárom, a Duna Gibraltárja” alcímet viseli, Klapka 1848 szeptember végi komáromi küldetéséről olvashatunk, megint csak Klapka memoárja alapján. Már az alcím is téves, hiszen a Duna Gibraltárja név – földrajzi fekvése alapján – nem Komáromot, hanem Péterváradot illetné meg. A Szerző emellett teljes egészében hitelt ad Klapka azon elbeszélésének, hogy az ő határozott fellépése mentette meg Komáromot 1848 szeptember végén a nemzet számára. Csakhogy 1. Komárom már akkor magyar kézre jutott, amikor Klapka még ott sem volt; 2. Klapka megbízatása csak afféle erdítési igazgatóságra szólt; Komárom megmentése Majthényi István alezredes feladata volt, aki ennek eleget is tett; 3. Klapka szerepéről sem a kormánybiztosok jelentései, sem a korabeli sajtó tudósításai, sem az emlékiratok nem tudnak. Ő maga sem tudott róla még 1851-ben, mert a Komárom történetének külön fejezetet szentelő, „Der Nationalkrieg in Ungarn und Siebenbürgen in den Jahren 1848 und 1849” című munkájában még mit sem ír róla; 4. Klapka verziója csak 1886, az „Emlékeimből” megjelenése után terjedt el a történeti irodalomban.

A fejezetbe bekerült Latour, Jellacic és Majthényi 1848 októberi nevezetes levélváltása Komárom feladásáról. A Pap Dénes okmánytárából átvett Majthényi-levéliben azonban benne maradt az előző két okmány (Pap Dénes által) adott száma, amely így meglehetősen furán fest a szövegben. Ezt követően Gelich Rikhárd Klapkáról írott dicséző szavait olvashatjuk. A Szerzőnek annyira megtetszett ez a passzus, hogy a 67. oldalon még egyszer leköszölte. Ezek után meglehetősen rövidke leírást olvashatunk Klapka 1848 októberi pozsonyi szerepléséről, a Simunich elleni expedícióban való részvételéről, amelyben a Szerző egy, a morva határ mentén aratott győzelemmel is megajándékozta hősét, holott csak Simunich utóvédjét sikerült

megpaskolniuk a Guyon ezredes által vezetett magyar csapatoknak. Egyetlen sor sem szerepel viszont Klapka 1848 november–decemberi délvidéki, bánsági működéséről, holott ekkor már vezérkari főnöki beosztást töltött be e hadszíntéren előbb Vetter, majd Kiss Ernő mellett. Alig két oldalban foglalja össze a Szerző Klapka 1849 januári működését, noha az ifjú hadtestparancsnok ekkor valóban képességei legjavát csillantotta meg. Az is érthetetlen, hogy ez az alfejezet miért „A vezérkar szolgálatában” címet viseli, s a Szerző miért csak 1849 március végétől nevezi „ifjú hadtestparancsnoknak” Klapkát. Elnagyolt és pontatlan Klapka 1849 februári működésének bemutatása is. A 27. oldalon – Borus József munkája alapján – leírt összecsapásról két dolog nem derül ki a szövegből: hol és mikor volt? (Pétervására, 1849. február 24.) A Szerző egyetlen szóval sem értékeli Klapka kápolnai szereplését, bár Borus József – általa is használt – munkája meglehetősen bőven foglalkozik vele. Ugyanígy nagy ívben megkerüli Klapka 1849. március 3-i tiszafüredi szerepének értékelését, holott a Dembinski megbuktatásához vezető mozgalom nem Görgei, hanem Klapka hadtestéből indult ki, s az ifjú ezredes mondta azt a poroszról töltésen Dembinskire utalva Lázár Vilmosnak: „Vagy ő, vagy én”. A Szerző szerint a „tragikus” kimenetű kápolnai csata után Windisch-Grätz azt jelentette I. Ferenc Józsefnek: „Felség, Magyarország lábai előtt hever”. Tudomásunk szerint Windisch-Grätz nem ezt jelentette, hanem azt, hogy a Kápolnánál iszonyú mennyiségben talált lázadó csordákat szétszórta, s néhány napon belül Debrecenben lesz. A Szentápoly által idézett mondat nem Windisch-Grätztól, hanem Paszkevicstől származik, s az orosz fővezér írta a világosi fegyverletétel után I. Miklós orosz cárnak.

A tavaszi hadjárat leírása sem mentes a tévedésektől. A 30. oldalon Jellacic dandáráról olvashatunk, hadteste helyett; Riedesch őrnagyot Riedesel helyett, s a következő alfejezet címéből kitétnék, hogy a Szerző csak az isaszegi csatától számítja „a dicsőséges tavaszi hadjáratot”. Az isaszegi csatát megint csak Klapka emlékirata alapján ismerteti a Szerző, s természetesen megint egy szó sem szerepel Klapka kezdeti megingásáról; viszont a tavaszi hadjárat első szakaszának állítólagos kudarcát egy 1959-es – már megírásakor sem korszerű szemléletű – magyar összefoglaló alapján Görgei nyakába varrja Szentápoly Zoltán.

Ugyanígy túlzottan somnásnak ítélné azon megállapítás is, hogy az április 7-i gödöllői megbeszélésen „Klapka egyértelműen támo-

gatta a függetlenségi nyilatkozat proklamálását, Görgey viszont ellenezte". Az pedig már a történeti tények tudatos meghamisításának tekinthető, amit a Szerző az 1849. április 10-i váci útközzettel kapcsolatban állít, ti. hogy „Damjanich hadtestét... túl korán fogta el a harci vágy, és nem várta be, hogy Klapka hadteste az esőzések miatt felázott rossz utakon elfoglalja harcállását". Egyrészt azért, mert a Klapka-hadtestnek csupán egyetlen, Bobich János vezette dandára vett részt a megkerülésben; másrészt azért, mert e dandár egyáltalán nem foglalta el harcállását, mivelhogy a ködben eltévedt. A nagysallói csata leírásánál – megint Klapka alapján – a Szerző azt állítja, hogy Damjanich hadteste szorult rendezésre; holott ez inkább Klapka hadtestére igaz.

E fejezeteket követi a már említett négy, Klapka 1848–49-es pályaképehez meglehetősen lazán kapcsolódó fejezet. A Szerző forrásfelhasználásának sajátos voltát jelzi, hogy a Böhm Jakab és Palotai István 1955-ben, a Hadtörténelmi Közleményekben megjelent okmánytárának iratait az iratok eredeti lelőhelyére történő utalással, de a forrásközleményre történő utalás nélkül emelte át szövegébe. A következő alfejezet Komárom felmentésével és az április 26-i komáromi csatával foglalkozik. A Szerző ismét olyan érdemet tulajdonít Klapkának, amely nem az övé. Véleménye szerint – amely egy amerikai magyar közlésén alapul – Klapka intézte a tutajhíd építését. Tudomásunk szerint erről személyesen Görgei intézkedett; maga Klapka sem tud arról saját emlékirataiban, hogy e műszaki kényszermegoldás kivitelezésében bármilyen szerepe lett volna.

„Buda alá vagy Bécs ellen?” – szól a következő alfejezet címe. A szerző nem foglal állást ebben a kérdésben, bár korrekten ismerteti a szembenálló véleményeket. Az azonban megint a sajátos forráskezelés példája, hogy a Klapka emlékirataihoz Katona Tamás által írott jegyzetre Klapka véleményeként hivatkozik! Szintén indokolatlan annak a Szemere Bertalantól származó, s Horváth Mihály által is átvett, fiktív Görgei-idézetnek a közlése, amely a magyar fővezérnek a trónfosztásról alkotott véleményét tartalmazná; már csak azért is, mert Ludvig János jelentéséből és emlékirataiból, illetve Vukovics Sebő visszaemlékezéséből tudjuk, hogy Görgei egyáltalán nem kelt ki olyan élesen a trónfosztás hírének vételekor, mint ahogy azt az idézett passzus sugallná.

A következő alfejezet – címe szerint – Klapka komáromi várparancsnoki ténykedésével foglalkozna. A Szerző azonban itt szentel néhány

sort Klapka helyettes hadügyminiszteri működésének is, anélkül azonban, hogy pl. a Klapka által gyártott május 20-i hadtervet akárcsak meg is említené. Az pedig már egyszerűen mulatságos, hogy a budai Óravilla falán található emléktábla szövegét tekinti történeti forrásnak azon kérdés eldöntésében, hogy kibeküült-e Petőfi és Klapka 1849 májusában, Buda ostroma idején. A korabeli források, így Petőfi Bemhez írott levele alapján ugyanis úgy tűnik, hogy nem történt meg a kibekülés; az pedig, hogy Klapka ezt állítja visszaemlékezéseiben, inkább a Petőfi-kultusznak tett engedményként, mint történeti tényként értékelhető.

Téves a Szerző azon állítása is, hogy Klapka Buda ostroma után adta át a hadügyminisztérium vezetését Görgeinek, s utazott Komáromba. Görgei csak 1849. június 2-án vette át a minisztérium vezetését, Klapka pedig már 1849. május 22-én elhagyta Debrecent. Az ő távollétében Répáshidi Mihály, illetve Kiss Ernő vezették a hadügyminisztériumot.

Ez az alfejezet tárgyalja a Vág-menti ellentámadás történetét is. A Szerző már a csornai ütközet idején tábornoknak tudja Kmety Györgyöt, holott akkor még csak ezredes volt; a zsigárdi csata résztvevői közé odasorolja Nagysándor József tábornokot, holott ő akkor Szerednél tett nem túl erőteljes kísérleteket az ellenséges hídfő bevételeire. Emellett csupán június 21-re korlátozza a peredi csata időtartamát, s sikeresnek minősíti Klapka nyárasdi és aszódi szereplését, holott a tábornok feladata nem csupán az aszódi híd megóvása volt, hanem az ellenséges erők egy részének lekötése is. Mélyen hallgat viszont Szénássy Zoltán arról, hogy milyen milyen súlyos volt Klapka felelőssége a magyar VII. hadtest június 28-i győri vereségében, majd ismét idéz egy fiktív Görgei-levelet – megint csak a fennmaradt és kiadott eredeti helyett.

A június 28–július 13. közötti napok történetének ismertetése megint hemzseg a tévedésektől. Így téves azon állítás, hogy a június 26-i minisztertanácsnak a komáromi koncentrációt elrendelő határozatát alapvetően módosító június 29-i minisztertanács „Kossuth eredeti tervét”, a szegedi koncentrációt fogadta el. Kossuth ugyanis csak a győri vereség után döntött e terv mellett; korábban ő maga is a komáromi összpontosítás mellett érvelt. Téves az a megállapítás is, hogy Görgei „előzőleg egyetértett a parancs [a szegedi összpontosítás] végrehajtásával, később mégis arról tájékoztatta a kormányt, hogy Komáromban maradjon, mivel Haynau megkezdte a vár körülzárását”. Katona

Tamás már a Klapka-émlékiratok 1986-os – a Szerző által is használt – kiadásában tisztázta, hogy a két Görgei-levél fordított sorrendben íródott; a szegedi koncentrációról szóló utasítás megérkezése előtt írt Görgei arról, hogy Komáromban kíván maradni, s az utasítás vétele után arról, hogy seregével hajlandó levonulni; csak hogy a két levél fordított sorrendben került Kossuth kezébe, aki nem vizsgálta meg azok iktatószámát, s a másodikként kapott, de elsőként írott levelet az elsőként kapott, de másodikként írottban foglalt ígéret visszavonásának tekintette, s leváltotta Görgeit a fővezérségről. Téves a Szerző azon állítása is, hogy a június 29-i haditanács (pontosabban minisztertanács) döntött a hadügyminiszteri és fővezéri poszt szétválasztásáról; „Görgeyt meghagyták hadügyminiszternek, míg a feldunai sereg vezérévé Mészáros tábornokot nevezték ki”. A június 29-i minisztertanács a szegedi koncentrációról döntött, s arra az esetre, ha Görgei fővezér nem volna hajlandó engedelmeskedni e határozatnak, a főszereget levezetésével Kiss Ernő altábornagyot bízta meg. Görgeinek a fővezérségről történő leváltásáról a július 1-i minisztertanács döntött, Mészároست azonban nem csupán a feldunai, hanem az egész magyar hadsereg fővezérévé nevezték ki.

Téves az a megállapítás, hogy Görgei a július 2-i csatában ellenséges kardvágástól sebesült volna meg; mint köztudott, egy ellenséges kartácszilánk hasította fel a koponyáját. Téves az a – Klapka emlékirata alapján leírt – adat, hogy Görgei csak a július 5-i minisztertanács határozatának vétele után írta volna meg lemondását a hadügyminiszterségről; az eredeti határozatból kiderül, hogy már a minisztertanács előtt elküldte azt a kormánynak. A szöveg értelmét teljesen megváltoztatja egy „nem” szó kimaradása a 81–82. oldalakon: „Ha az elvonulás már *nem* lehetséges, akkor Klapka vegye át az összes erő főparancsnokságát”. Téves a Szerző azon állítása, hogy a július 6-i, a Duna-jobbparti áttérés ügyében összehívott haditanács Klapka vétője miatt „határozat nélkül ért véget”. A haditanács ugyanis elfogadta az áttérés tervét, s éppen Klapka volt az, aki Kossuth újabb levelének hatására felrúgta ezt a megállapodást.

„A dicsőség felvillanása” címet viselő alfejezet Komárom 1849. július 13–augusztus 18. közötti történetét tárgyalja. A komáromi hadsereg hadrendjének ismertetéséből azonban kimaradt az egyesített lovasság, és parancsnokának, Mándy Ignácnak a neve. A Komáromi Lapok történetét tárgyaló alfejezet után Komárom újabb körülzárásának történetét írja le a

„Komárom, az utolsó végvár” című alfejezet. A vár feladásáról folytatott tárgyalásokat és a kapituláció végrehajtását ismerteti a következő két alfejezet. A Szerzőt ugyan itt is elragadja néhányszor a hevület; pl. akkor, amikor megállapítja, hogy „Világos után már csak Komárom jelentette a hazát”; hiszen mint köztudott, Pétervárad erődje szeptember 2-ig tartotta még magát; vagy akkor, amikor Ausztriát és Oroszországot „két világbirodalomként” aposztrofálja, holott ez a kifejezés Ausztriára egyáltalán nem illik; jobb lett volna talán a Nagyhatalom szó használata. E fejezetekben a Szerző bőségesen idézi, sok esetben teljes terjedelmükben közli a Klapka és az ostromló sereg parancsnokai között váltott leveleket; s úgy véljük, ezek az alfejezetek a kötet legjobban sikerült részei közé tartoznak. A Görgeit illető áruslási vád egyik első megjelenésének tekinthetjük Klapka szeptember 25-i napiparancsának kezdő sorait: „A cselszövény és áruslás végrömlés szélére vetették szegény hazánkat”.

A kötet harmadik fejezete az „Emigrációban Londontól Konstantinápolyig” címet viseli. Az első alfejezet Klapka 1849 októberétől 1851-ig terjedő működésével foglalkozik. „Az utazó nagykövet” című alfejezet Klapka 1851–54-es ténykedését tárgyalja. „A dunai államszövetség gondolata” című alfejezetben Klapka és a román meg szerb politikusok tárgyalásairól olvashatunk. „A genfi parlament képviselője” című alfejezet a krími háború és az 1859-es események közötti három év történetét mutatja be. Klapka 1859-es működését tárgyalja a következő két alfejezet, „A nemzeti direktórium tagja” és „Az olaszországi magyar légio parancsnoka” címmel. A Cuza fejedelemmel folytatott tárgyalások és a magyar–román együttműködés 1860–61-es történetével foglalkozik egy újabb alfejezet. Klapkának az 1863-as lengyel felkelés kapcsán kifejtett tevékenységével egy, az 1866-os porosz–osztrák konfliktus időszakában vállalt szerepével négy alfejezet foglalkozik. Bár az emigrációs időszak bemutatása sem mentes a hibáktól és tévedésektől, ennek a fejezetnek a színvonala mégis jóval magasabb és egyenletesebb, mint az 1848–49 történetét bemutatóé. A Szerző jobban ragaszkodott témájához, kevesebb az ide-oda kalandozás a szövegben. S bár néhány újabb munka (pl. Borsi-Kálmán Béla: Együtt vagy külön utakon?) használatát hiányolnunk kell, a Szerző szakirodalmi tájékozottsága ezúttal jóval kevesebb kívánivalót hagy maga után. Azt viszont furcsállnunk kell, hogy ebben a fejezetben hivatkozik először Lengyel Tamás: Klapka György emlékiratai és emigrációs működése

című munkájára; holott ezt a munkát az 1848–49-es fejezetnél is haszonnal forgathatta volna. (Igaz, akkor kevésbé lett volna eszményített az 1848–49-es Klapka-kép). E munkát azonban ebben a fejezetben is csak szelektíven használta a Szerző; hiszen máskülönben aligha írta volna le azt, hogy Klapka és Görgei emlékiratai közül „a forradalom és szabadságharc célkitűzéseit igazoló Klapka memoárja a jelentősebb”.

A negyedik fejezet az „Ismét hazai földön” címet viseli, s Klapka 1867–1892 közötti életpályáját foglalja össze, alig hat oldalban. Egy-egy alfejezet foglalkozik Klapka temetésével és a Klapka-kultusz történetével.

A kötetet harminchárom kép illusztrálja. Ezek többsége Klapka különböző szobrait, emléktábláit, s csatáinak emlékműveit ábrázolja. Hiányolnunk kell azonban a csataképeket, annál is inkább, mert az első kiadásban még ezek közül is találhattunk néhányat.

Összefoglalásként megállapíthatjuk: Szénássy Zoltán könyvének újabb kiadása nem tekinthető a magyar életrajzi irodalom eredményének. Szemléletmódja az esetek többségében nélkülözi a kritikai hozzáállást; a bőbeszédűség és szűkszavúság egyszerre jellemzi a kötetet. Kétségtelen tény, hogy a Duna túlsópartján mást jelent Klapka (vagy Rákóczi) alakja az ottani magyar lakosság számára, mint az innensőn. De az igazság, a történeti hűség mindkét parton kötelezi azokat, akik a magyar történelemmel foglalkoznak. És sem a túlsópart, sem az innenső oldalon lakó magyar népeességnek nem alaptalan legendákra, égbé emelt hősökre van szüksége az egészséges nemzeti önismerethez, hanem tényekre. Mert Klapka György volt akkora alakja a XIX. század magyar történetének, hogy ne kelljen több érdemet tulajdonítanunk neki, mint amennyivel ténylegesen rendelkezett; s hogy ne kelljen elhallgatnunk tévedéseit, hibáit, következetlenségeit. Egy ilyen Klapka-életrajzra azonban – úgy tűnik – még várnunk kell.

Hermann Róbert

VERESS D. CSABA

A GYŐRI VÁR

(Zrínyi Kiadó, Budapest, 1993. 197 o.)

A Kiadó vártörténeti sorozatának 15. köteteként látott napvilágot Veress D. Csaba legújabb, mintegy 16 ív terjedelmű könyve. A szerző, akinek már több munkáját jelentette meg a Zrínyi Kiadó, ezúttal felettébb nehéz feladatra vállalkozott, mivel a nyugati határvédelemben kulcsfontosságú győri vár hadtörténelmi múltjáról összefoglaló feldolgozás ez idáig még nem jelent meg. Vitathatatlan, hogy a kötet írója jól ismeri a témára vonatkozó, eddig publikált tanulmányokat (köztük Gecsényi Lajos alapkutatásait), valamint a jelentősebb levéltári forrásokat is.

A könyv – a kiadói vártörténeti sorozat bevett gyakorlatának megfelelően – először Győr legkorábbi időszakát tárgyalja, feldélve a település kelta, római és avar kori hadtörténelmi vonatkozásait. Ennek során a szerző bemutatja a rómaiak lakta Arrabona katonai települést, s az itt állomásozó csapatok limes-menti harcait.

A kötet második fejezete a középkori Győr évszázadait idézi, felvillantja a honfoglalás és az államalapítás korának helyi vonatkozásait, a XI.

században emelt ispánsági vár építésztörténetét és a nyugati határvédelemben betöltött szerepét. A szerző a középkori magyar krónikák felhasználásával írja le a XI–XII. századi német támadások visszaverését, így az 1030-ban, 1044-ben és 1051-ben vívott harcok történetét. A könyv írója megkülönböztetett figyelmet fordít a XIII. század végi – XIV. század eleji feudális anarchia időszakának bemutatására, amikor Győr (a latin forrásokban: Jaurinum) vára többször az osztrákok, illetve a csehok kezére került. Az Anjouk, Luxemburgi Zsigmond, a Hunyadiak és a Jagellók idején a győri püspökök a várat folyamatosan bővítették és a nyugati határvédelem legfontosabb erősségévé tették.

Veress D. Csaba munkájának harmadik szerkezeti egysége a XVI–XVII. századi Győr hadtörténelmi múltját foglalja össze. A kötetből meg tudjuk, hogy az első török támadás a várat 1529 szeptemberében érte, amikor az oszmán hadak – Bécs ellen vonulva – a győri erősséget is felgyújtották, s ettől kezdve a muzulmánok